

Χρυσόθεμις Αγαμέμνωνος της Άννας Ταξείδη

Στράτη Αμπατζή

Περίληψη: Μία τραγωδία γραμμένη τον 21ο αιώνα, με σεβασμό σε όλα τα τυπικά και ουσιαστικά χαρακτηριστικά της αρχαίας. Παρουσιάζει την αφανή ηρωίδα της οικογένειας των Ατρείδων, Χρυσόθεμη, κόρη κι αυτή του Αγαμέμνονα και της Κλυταιμνήστρας. Μία φαινομενικά ήρεμη παρουσία που αναζητά να επαναπροσδιοριστεί με έναν σύγχρονο τρόπο, σπάζοντας τα δεσμά που θεωρεί ότι την κρατάνε αιχμάλωτη στο παρελθόν της. Συναντά την Ιφιγένεια στη Βραυρώνα και εκεί ξεκινάει το ταξίδι στην αυτογνωσία και την ελευθερία, με σύντροφο - ψυχολόγο της την Τροφό της. Το άρθρο αφορά στην παρουσίαση όλων των επικών και λυρικών στοιχείων του έργου, καθώς και μία γενική επισκόπηση του.

Λέξεις-κλειδιά: τραγωδία, σύγχρονη δραματουργία, Ατρείδες, αυτογνωσία, ελευθερία

Το πρώτο θεατρικό κείμενο της Άννας Ταξείδη, *Χρυσόθεμις Αγαμέμνωνος*, βραβεύτηκε το 2021 στον Πανελλήνιο Διαγωνισμό Θεατρικού Κειμένου από την Ένωση Σεναριογράφων Ελλάδος και το Ίδρυμα Μιχάλης Κακογιάννης.

Μία σύγχρονη αρχαία τραγωδία

Η Χρυσόθεμις είναι η αφανής κόρη του Αγαμέμνονα και της Κλυταιμνήστρας, μια φαινομενικά ήρεμη παρουσία, δίχως τις αιχμές των πρωταγωνιστών της ιστορίας των Ατρείδων. Η Άννα Ταξείδη επέλεξε να ασχοληθεί με το σχεδόν άγνωστο αυτό πρόσωπο και γράφει γι' αυτήν μια **Τραγωδία**. Ναι, εν έτει 2022 έχουμε μια νέα τραγωδία, στην οποία καταγράφει την προσωπική ιστορία της Χρυσόθεμης, μετά τη λήξη των ζοφερών επεισοδίων της οικογένειάς της. Μορφή και περιεχόμενο του έργου της κ. Ταξείδη ακολουθούν πιστά το καταστατικό της Τραγωδίας, όπως το διδαχτήκαμε από τους αρχαίους τραγικούς και τον Αριστοτέλη. Γράφει μια νέα τραγωδία, με σεβασμό στα τυπικά και ουσιαστικά μέρη της. Επίσης, ο ποιητικός λόγος είναι εμφανής. Κι όταν διακόπτεται στα επικά μέρη, στα επεισόδια, δεν χάνει τον εσωτερικό του ρυθμό. Είναι ένας άθλος. Γνώση από μελέτη και βαθιά κατανόηση του είδους αυτού, που είναι η κορύφωση του συγκεκριμένου επικής και λυρικής ποίησης, αλλά και το ελεύθερο βήμα της νόησης που αποδίδει και ερμηνεύει τις ανθρώπινες πράξεις, εκείνες που η συνείδηση του γράφοντος επιλέγει ως αξιομνημόνευτες. Η Άννα Ταξείδη, σαν έμπειρη συγγραφέας, αναλύει τον ψυχισμό της Χρυσόθεμης με σύγχρονη ψυχαναλυτική ματιά και μια κοινωνικοπολιτική ερμηνεία των πεπραγμένων της εποχής, πανανθρώπινη.

Ο αφανής ήρωας

Η συγγραφή μιας τραγωδίας είναι η πρώτη καινοτομία που μας εκπλήσσει. Η επιλογή της συγγραφέως, όμως, να επικεντρωθεί σε ένα άσημο πρόσωπο προκαλεί το ενδιαφέρον και τον

θαυμασμό μας. Η επιλογή αυτή είναι και το κλειδί του προσανατολισμού της. Η στάση και η έρευνα για τον άνθρωπο που δεν κινεί τα νήματα της ιστορίας.

Αυτοί που στηρίζουν τον ρου της ιστορίας και μάλιστα μακροπρόθεσμα δεν είναι μόνο οι ήρωες κι οι πρωταγωνιστές της που τον χαράζουν. Είναι το σύνολο των ανθρώπων κι ο καθένας ξεχωριστά. Μ' αυτό τον άνθρωπο, και μάλιστα μια γυναίκα, ασχολείται η κ. Ταξείδη και βουτά στα αρχαία κείμενα με τη φρέσκια ματιά του νέου ανθρώπου που ζει στο σήμερα. Πολλά στοιχεία μ' εντυπωσιάζουν. Η επιλογή όμως ενός αντιηρωικού προσώπου και η ανάλυση που ακολουθεί είναι μια σύγχρονη προσέγγιση στον άνθρωπο που υψώνει το ανάστημά του και βυθίζεται στον ψυχισμό του.

Πορεία αυτογνωσίας

Ήδη στον **Πρόλογο** ο Φύλακας παρουσιάζει τα γεγονότα. Η Χρυσόθεμη αποφασίζει να πάει στη Βραυρώνα να συναντήσει την αδελφή της Ιφιγένεια, επιχειρώντας να επιλύσει τα δεινά του βίου της. Ζητά την ευχή από τους τάφους των γονιών της. Θρηνεί και για τους δύο, καταλογίζει, όμως, το άδικο στη μητέρα της, ενώ εκφράζει μια ουσιαστική πράξη ψυχικής ενηλικίωσης. *Δεν ήξερε η καημένη πού να σταθεί και για ποιον να κλάψει πιότερο. Δεν τη ρώτησε ποτέ κανείς* (Ταξείδη, 2022, σ. 25).

Στην **Πάροδο**, ο χορός των έξι γυναικών χαράσσει τον χαρακτήρα της. Είναι γενναιόδωρη και ταπεινή απέναντι σ' αυτές τις σκλάβες. Είναι το ήσυχο κορίτσι που δεν μιλούσε. Μεγαλωμένη από μια αυταρχική μητέρα που στάλαζε μέσα της το μίσος για τον πατέρα που θυσίασε την Ιφιγένεια, υπακούοντας μόνο στις επιταγές του στρατιωτικού του ήθους και αγνοώντας τους θρήνους της μάνας. Σ' αυτή την ατμόσφαιρα μεγάλωσε η Χρυσόθεμη ρουφώντας το δηλητήριο της μάνας για τον πατέρα. Σιωπηλή, χωρίς φωνή είναι η Χρυσόθεμη, όπως τόσα και τόσα παιδιά μέσα στην οικογενειακή παθολογία και τις ανείπωτες συμφορές. Μια επιφανειακή ηρεμία που κρύβει το χάος αλληλοσυγκρουόμενων συναισθημάτων από την απώλεια και το πένθος. Για τα θέματα αυτά η ευστοχία και βαθύτητα της Άννας Ταξείδη είναι αξιοθαύμαστες.

Στο **πρώτο επεισόδιο** η Χρυσόθεμη αυτοπαρουσιάζεται. Έχει επίγνωση της δυστυχίας της από το βαρύ οικογενειακό δράμα. Απώλεια και πένθος για την Ιφιγένεια. Πόνος και θυμός της μητέρας επί δέκα χρόνια. Παιδική και εφηβική ηλικία κατεστραμμένες, με αποκορύφωμα τους φόνους αγαπημένων από αγαπημένους. Προστίθεται η επίγνωση του μάταιου του τρωικού πολέμου, για ένα φουστάνι ξένο, για μια μοίρα καταραμένη, για μια τιμή που τη ντρόπιασε με των αθώων το αίμα (Ταξείδη, 2022, σ. 30).

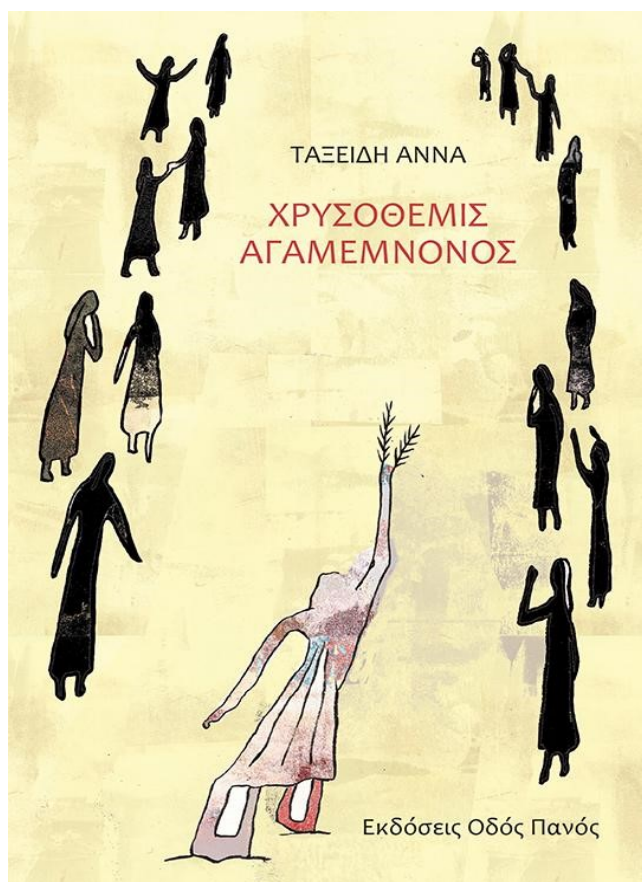
Η δυστυχία κι ο όλεθρος από τον πόλεμο περικλείει σε τείχος τη ζωή τους, αλλά και τον ίδιο τον Αγαμέμνονα. Η παρομοίωση που του αποδίδει είναι εκπληκτική. Σαν το σκυλί σε πρίνους με οχιές ο Αγαμέμνων παγιδεύεται στα πέπλα-σάβανα της Κλυταιμνήστρας (Ταξείδη, 2022, σσ. 30-31). Το τέλος είναι κοινό. Η αναφορά στην Ηλέκτρα είναι επίσης εύστοχη. Η Ηλέκτρα μοιάζει στη μητέρα της, Κλυταιμνήστρα, που μισούσε. Ζητά εκδίκηση με μένος. Η Χρυσόθεμη αναγνωρίζει το προσωπικό της τείχος, αρνείται όμως την πραγματικότητα. Θεωρεί τον εαυτό της σκλάβο και τον ταυτίζει με τον Χορό, με κοινό τους γνώρισμα την έλλειψη προσωπικής ευθύνης για τα δεινά τους. Ξέρει πολύ καλά η κ. Ταξείδη την ουσία της τραγωδίας, το αναίτιο των παθημάτων επί του προκειμένου.

Η νέα τραγωδία όμως γράφεται από μία σύγχρονη συγγραφέα. Ο άνθρωπος καλείται να επιλέξει και να καθορίσει τη ζωή του. Στο σημείο αυτό το παιχνίδι αβουλίας-ελευθερίας αποκτά

αξιοσημείωτη βαρύτητα. Η εικόνα που παραθέτει είναι πολύ δυνατή κι εύστοχη: *Ήμουν άβουλη. Το παραδέχομαι. Αλλά ελεύθερη να δω το τείχος μου... Σύρθηκα στις πέτρες του και τις γεύτηκα μία προς μία... Βαθειά λαβωμένη, έγλειψα τις πληγές μου, γεύτηκα το ίδιο μου το αίμα και ξανασηκώθηκα στα δυο μου πόδια* (Ταξείδη, 2022, σσ. 32-33)... Η συνειδητή και μεθοδική ψυχοθεραπεία νικά τους προσωπικούς δυνάστες.

Τραγωδία χωρίς αναγνώριση δεν γίνεται. Η τρυφερότητα της παιδικής μνήμης στην περιγραφή των πειστηρίων της αναγνώρισης είναι γλαφυρή και ζωηρή: *Δες και μόνη σου. Εσύ μου χάραξες το τραύμα ετούτο βαθιά στην ψυχή* (Ταξείδη, 2022, σ. 37). Οι δυο αδελφές συναντώνται. Η Ιφιγένεια ακούει όλα τα παθήματα του παρελθόντος, διαθέτει όμως ένα υπερόπλο, έχει συγχωρέσει. Ευφύεστατη και η χρονική διάσταση του ψυχισμού!

Τη φιλοτέχνηση του εξωφύλλου έκανε η εικαστικός Ελένη Ρουσοπούλου

Στο **πρώτο στάσιμο**, το σύνολο του χορού (6 σκλάβες της Χρυσόθεμης και 6 διακόνισσες της Ιφιγένειας) ανατέμνει τη μοίρα του. Το όνομα, η καταγωγή προκαθορίζει τη κοινωνική θέση τους, που είναι τελεσίδικη. Ο κοινός τόπος των συναισθημάτων γεφυρώνει την ανισότητα, *τα δάκρυα ίδια, η ζωή όχι* (Ταξείδη, 2022, σ. 41). Η μνεία, επίσης, των διαφοροποιήσεων της ομάδας των δούλων γυναικών αποτελεί έκπληξη που με μαεστρία δίνει τις αξίες της ζωής.

Στο **δεύτερο επεισόδιο**, εμφανίζεται η Τροφός των τεσσάρων παιδιών. Ένα πρόσωπο κλειδί στο δράμα, η συνήγορος της Χρυσόθεμης, η αδιαμφισβήτητη σύμμαχος και των τεσσάρων αδελφών. Η σύμβουλος-ψυχολόγος. Ο ρόλος της θα ξεδιπλωθεί σταδιακά. Προέχει η ουσιαστική επικοινωνία Χρυσόθεμης-Ιφιγένειας και αυτό αναλαμβάνει να διευκολύνει η Τροφός μέσα από την περιγραφή ενός ονείρου της Χρυσόθεμης (Ταξείδη, 2022, σ. 46).

Εν συνεχεία, στον διάλογο των δυο αδελφών, που γίνεται απουσία της Τροφού, που σαν καλή ψυχολόγος αποσύρεται, θα φανεί ότι οι άλυτοι κόμποι ανήκουν και στις δύο. Όπως σε κάθε οικογενειακό δράμα, τα παιδιά αισθάνονται ενοχή. Είναι οι αθώοι που επωμίζονται τα λάθη. Ένας άδικος μηχανισμός που ο σεισμός των συναισθημάτων δημιουργεί. Η Χρυσόθεμη αισθάνεται ότι δεν απέτρεψε τον θάνατο του πατέρα: *Ήμουν εκεί, Ιφιγένεια, και δεν έκανα τίποτα. Τίποτα* (Ταξείδη, 2022, σ. 50). Μισεί τη μητέρα και, εν συνεχεία, την Ηλέκτρα. Αλλά και η Ιφιγένεια δεν είχε πιο εύκολη ζωή. Άλλα όνειρα είχε κι όχι τον εγκλεισμό της στον ναό: *Ήθελα να ζήσω... και να μη σέρνομαι για πάντα ανάμεσα σε αναθήματα και προσευχές* (Ταξείδη, 2022, σ. 51). Έχουν κοινά οι αδελφές. Μισούν τους γονείς τους, για τον προσωπικό της λόγο η καθεμία. Με μια μεγάλη διαφορά. Η Ιφιγένεια έχει προχωρήσει στη συγχώρεση και την αγάπη. Το ίδιο προτρέπει να κάνει και η Χρυσόθεμη. Με σύγχρονους ψυχαναλυτικούς όρους η αποδοχή αποτελεί το τελικό στάδιο του πένθους.

Το **δεύτερο στάσιμο** δεν είναι παρά ένας ύμνος στην εσωτερική ελευθερία, από το σύνολο των γυναικών του χορού. Γεννιόμαστε *ελεύθεροι απ' όλα τα δεσμά που ο ανθρώπινος νους μας βάζει* (Ταξείδη, 2022, σ. 54). Η ελευθερία, όμως, περιορίζεται στο κλουβί της διάνοιας. Αυτό είναι το μανιφέστο της Άννας Ταξείδη: α) *Σκεφτόμαστε όπως η εξουσία των άλλων μας προστάζει*. β) *Ποιοι είναι αυτοί που μας περιορίζουν; Στρατηγοί, βασιλιάδες, θεοί, φονιάδες, μητροκτόνοι, μανάδες, αδελφια, πατεράδες, η μοίρα, η εκδίκηση, οι ίδιοι μας οι φόβοι* (Ταξείδη, 2022, σ. 55). γ) *Εσωτερική ελευθερία*. δ) *Αλλαγή*. Ιδού η νέα εποχή των παιδιών μας.

Στο **τρίτο επεισόδιο** η Τροφός, η σύγχρονη ψυχολόγος, ανακεφαλαιώνει τα στάδια εξέλιξης του μύθου, που δεν είναι παρά η εξέλιξη του ψυχισμού των δυο αδελφών. Η γαλήνη της Ιφιγένειας στον έστω και επιβαλλόμενο ρόλο της και η αποδοχή των γεγονότων της ζωής από τη Χρυσόθεμη. Όμως, ένας νέος κύκλος αμφισβητήσεων ξυπνά στη Χρυσόθεμη με τον ερχομό ενός αγγελιαφόρου από την Ηλέκτρα, που επιθυμεί να συνδεθεί με την Ιφιγένεια, τώρα που έμαθε ότι είναι ζωντανή. Η Χρυσόθεμη αναβιώνει όλα τα αρνητικά συναισθήματά της για την Ηλέκτρα, που βουτηγμένη στον θυμό, το μίσος και την εκδίκηση, όπλισε τον Ορέστη στη μητροκτονία. Είναι έτοιμη η Χρυσόθεμη να διαπραγματευθεί ξανά τους εφιάλτες της;

Το **τρίτο στάσιμο** είναι ουσιαστικά μια έμμεση προειδοποίηση από τον Χορό στην Ιφιγένεια να πάψει να ονειρεύεται. Μέσα από την ομηρική παράδοση, της υπενθυμίζει το τέλος του Πατρόκλου εξ αιτίας της ύβρεως που διαπράττει στον νεκρό Σαρπηδόνα. Το σχολείο του Ομήρου και των τραγικών είναι ζωντανό, είναι η βαθεία υπόκρουση, η ρίζα κι η έμπνευση της κ. Ταξείδη στο κείμενο, στην κατανόηση της πορείας προς την ελευθερία.

Στην **Έξοδο**, το ξέσπασμα της Χρυσόθεμης προς την Ηλέκτρα είναι φορτισμένο με οργή. *Συνεχίζει να μην έχει για σύντροφο τον νου* (Ταξείδη, 2022, σ. 67) και ποτέ δεν υπολόγισε τις επιπτώσεις των πράξεών της προς τους άλλους. Το συναίσθημα κι ο θυμός (θυμοειδές) απ' τη μια, το λογιστικό απ' την άλλη. Ο τριμερής διαχωρισμός της ψυχής στα πρόσωπα των δύο αδελφών. Η λύση δίνεται από τον από μηχανής θεό, την Άρτεμη. Τακτοποιεί τις ζωές των άλλων τριών

αδελφών. Το απαλλακτικό βούλευμα, όμως, η Χρυσόθεμη το παίρνει από την Τροφό και όχι από κάποιον Θεό ούτε από τη μοίρα του οίκου της, που τη θεωρεί πλέον ξένη!

Η πράξη ενηλικίωσης της Χρυσόθεμης έχει πλέον υπογραφεί από την ίδια. Είναι η αποκόλληση από τους γεννήτορες, το παρελθόν και τα πάθη του. Η στάση της είναι ηρωική. Μετά από τη βίωση του πόνου, τις ενοχές και τους φόβους, ξέρει τι είναι αυτά που βαραίνουν τις ζωές μας και δεν μας επιτρέπουν να ζήσουμε ελεύθεροι.

Το τι κάνει τελικά η Χρυσόθεμη δεν το γνωρίζουμε, καθώς από την αναγνώριση των παθών μας μέχρι την έμπρακτη αλλαγή είναι μακρύς ο δρόμος. Κι αυτό ευκρινώς διαφαίνεται στο έργο της κ. Άννας Ταξείδη, καθώς και ο αδιαμφισβήτητος προσανατολισμός της στην αξία της ελευθερίας και των επιλογών για την κατάκτηση της προσωπικής αλήθειας. Ελπίζω και εύχομαι να πάρουν σάρκα και οστά αυτά τα πρόσωπα, ζωντανεύοντας στο θεατρικό σανίδι, όπου είναι και ο φυσικός τους τόπος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ταξείδη, Α. (2022). *Χρυσόθεμης Αγαμέμνονος*. Οδός Πανός.

Βιογραφικό: Η Στράτη Αμπατζή είναι Διδάκτωρ του Τμήματος Φιλοσοφίας του ΕΚΠΑ. Ασχολείται με την ποίηση και τη φιλοσοφία. Έχει εκδόσει μία ποιητική συλλογή και δύο φιλοσοφικά πεζά. Επί 31 χρόνια άσκησε τα καθήκοντά της ως φιλόλογος στο Δημόσιο σχολείο.

Στοιχεία επικοινωνίας: E-mail <toulaamp@gmail.com>